

قومپله قس اصولی حقهده.

یازانی : ی. ق. آتوخوف

چویرم: م. ر.

چییه سینی ده کیشدیرمکده اولان هر بیر ایشده اولدوغی کبی حکومت علمی شوراسینک پروگراملارینی دا علمی اولاراق تطبیق ایدهرکن ایش مبالغه و افراطسین کچمیور.

بعضی پداغوقلار اوپله ظن ایدیورلر، که قومپله قس هر بیر ایشده هر ساعت ظرفینده تطبیق ایدیلمه لیدر.

غیر طبیعیلیک و ایشده بدیمته قالماق ایشه بورادان نشات ایدیور. مثلا، پداغوقلار قارشولارینا «تحکیملیک حقوقله ریاضیاتی فاصل بیرلشدیرمه لی؟» کیبی سواللار چیقاریورلار.

هر فاصل اولورسا، اولسین قومپله قس، قومپله قس! قومپله قس بیر بت (صنم) حالتی آلمایا باشلايور.

اسکی مکتبلرده اسکيجی معلملر هر شییک تعلیمات کتابلارینیک طلب ایتدیگی قاعده اوزره رینه کیتمه سینه چالیشدیقلاری کبی شیمدی. بعض مکتب خادملری حکومت علمی شوراسی یگی پروگراملارینک کندیلریندن هر شیندن اول یارادیجی فعالیت طلب ایتدیکنی اونوتاراق رسمیت نقطه نظری اوزرینده دوربورلار.

بیر چوغلارینک عادی دیداقیق اصوللاریله قاریشدیردیقلاری قومپله قس اصولینک اڭ چوق آڭلاشلمازلغی او حقهده آرتیق مسئله نك آڭلاشیلماز نقطه لرینه یيله ایشیق صاچان جاری ادیات ایله لازمنجه تانیس اولمامازلقدان ایلری گلیور:

(۱) سیته قس اصولی نه در (اصولک پ. پ. بلونسکی طرفیندن تکلیف ایدیلمیش اولان آدینی آلیورز.)

- (۲) اونىڭ حياتىنىڭ نەدر؛
- (۳) او ھانىكى طلباتى تامىن اىتمەيدىر؛
- (۴) بو اصول حقىدە ماتەريال ئاھىل الدە ايدىلمەيدىر؛
- (۵) اونىڭ رەجھانىنى ئاھىلدەر؛
- (۶) بو اصول ئىتپىقات چىنىلگەرى و ئىلپنە اولان اعتراسلار ئاھىلدەر. - اىشتە، پىداغوزى تەجرىبەنىڭ ميدانە ئىچقاردىغى و جوابى، اىشى بىك آيدىنلا تاجاق اولان اساسى سواللار.
- ھەر نە قىدر عمومى چىزگىلەرلە اولسا بىلە سواللار. ئوضىعى سورتىدە جواب وېرىمىگە چالاشالم.
- سىتەقس اصولى نەدر؟

ھەر شىدن اول، ئىچىن قومبەقس دىگەندە سىتەقس اصولى دىيورز؟ قومبەقس (مەركەب = قارىشىق) اصطلاحى ئاممىن، سىقتىلى ذەر. بو اصول اىچىن باشلىغا خاسە اسكى مەكتىدە ھاكىم بولونان تەھلىلە مەكوس اولان رابىطەدر. اسكى مەكتەپ، مەتەلمەركە كەندى قوتۇرلە بىك چىن رابىطە ئاممىن ايدەركە آنجاق و آنجاق تەھلىل ايدىيوردى. يىكى مەكتەپ ايسە سىتەز - رابىطەنىڭ ضرورىتىنى قىدايدىيور. بونا كۆرەندە سىتەقس (رابىطەدار = باغلايان) اصطلاحى داھا موافقدر. قومبەقس تەدرىس اصولى «ابىلە» «قومبەقس اصولى»نى تەرىق اىتمەك اولار.

«قومبەقس تەدرىسى اصولى» اصطلاحى اسكى «دەرس اەتبارىلە تەدرىس اصولىنىڭ اسكىلىكى، رابىطەسىزلىكى حياتدان قەرىق اولماسىنە مەقابىلە ايدىيور، بىلەن ئىلپە «قومبەقس تەدرىس اصولى» اصطلاحىنى اىشلەتمەك داھا دۇغرو اولور.

فقط، جىسم و تەظاھراتى «رابىطەدار، بىرلىككە، مەركەب و انكشاف ھالىدە» او كۆرەندەن رابىطەلىلى علمى بىر اصول اولاراق

«قومبله قس» یاخود، دها دوغروسی سینته قس اصولی اصطلاحی قوتلی اولاراق قایور. مع مافیه بو عالمی و تدقیق اصولی اولوب تدریس و تعلیم اصولی دگلدر. بونا گوره ق. ی، سوقولوف «قومبله قس تدریسینک اصوللاری». یاخود س. و. ابوانوف - «قومبله قس تعلیم اصولی» اثرلریله نظاهرات واجسام دگل، فزارک رابطه سی حقنده بحث ایدن پلاتون و قومهنسکی حقنده باکاشلق بولمشدیلار که اونلارک دیدیگری بورادا بحث ایدیلن سینته قس اصولیه نظاهرات و اشایی او گرنمک حقنده دگلدی.

۱ - قومبله قس تدریسین اصولینک حیاتیلیگی آتیده کی صورتده ابضاح ایدیلیر:

(۱) اسکي زمانک تعلیم ماته ریالینی تعلیم کتابلارینا توپلانماسینی تقریض ایدمک اولان نظاهرات واجسامک بیر عمومی آنا-غایه لر اطرافینده مرکز لشدیریلمه سی.

(۲) غایه لر - آرغونوی، حقیقت مختلف در: بونی بوتون یگونی (تفرعانی) ایله قاوراماق غایه سی یوقدر و اولاماز، حقیقتی تعقیب ایدمک ایچین واسطه اولاجاق، «غایه آرغون» لردن معین بیر مقداری قید ایتمک لازم در: بویله آرغونوی غایه لری عمومی موضوع - غایه سی اولان «بشریتمک زحمت حیاتی» نک حصه لرینی تشکیل ایدمک لک.

(۳) مختلف علم و فنلردن معلومات اخذ ایدمک اونلاردان تعقیبات اصوللاریله استفاده ایتمک، (تعقیبات هر طرفلی اولمالی، حقیقتیتمک مختلف جهتلرینی احتوا ایتمه لی، اونک قانونلارینی او گرنمک ایچین مختلف فنلری جلب ایتمه لی و اونلاری تعقیبات اصوللارینا مفید یاهمالی در.)

متعاقباً، قومپله قس تدریس اصولی درس اعتباریله اولان اصولدن باشلیجا اونگلا تمایز و تفریق ایدیلمیر که او؛ هم ماته ریالک ترتیبی اصولی، همده اونلاری تعقیب ایتمک اصولدر.

بو (اصول) علم کاتاته مارقسیم نقطه نظریندن یاقلاشمادان دوغان مکتبک عالی مفکوره سی (انسانلارک زحمت فعالیتیک تعلیمی) اطرافنده ماته ریال ترتیبینی و آرغونی غایه لری (عالی مفکوره نیک تشکیل ایدیلمی حصله لری) آگلاتیور.

قومپله قس اصولی سایه سینده درس اصولی تعلیمینده یر دوتمیش اولان اصولسیر تدریسات گورولتولاردان اوزاقلاشمیش بولونیور. ایشک ایچینه یالکز انسانلارک طبیعت و جمعیت ایله قرشولقلی زحمت فعالیتینی تعلیم ایچین بلاواسطه علاقه دار اولانلار داخل ایدیلمیرلر.

قومپله قس تدریس اصولی بویله جه ماته ریالک ایشله نمه سینده ده معین بیر اصول طلب ایدیویور؛ بو اصولدا سینته قس اصولی در که هر دورلو تظاهراتی دیگربندن اقتباس ایدمک دگل، کندی حیاتی مناسبات و فعالیتینده مطالعه ایدیویور.

بو یوللا دیگرم علمی تعقیبات اصوللاری ده لغو ایدیلمیش اولما یورلار.

۴ - سینته قس اصولینیک حیاتیلمی بونلارد:

۱ - تظاهراتک رابطه دار، طویلی، بوتون حالدا تعقیبی.

۲ - بو، تظاهراتک مارقس دثالته قتیق تعقیبات اصولی در.

۳ - سینته ز ایلری کیدیلمی تحلیلله استاد ایدیویور.

۴ - بو، موجود تعلیمات و سائنطینی، آیری-آیری علمی سیستم لری

دگل مشخص حقیقی تعقیب ایدیویور.

۵ - ايش، يالڭىز ايشك كىندىسىندىن اوتىرى، «خالص علم» ايجىن دىگىل. موجودات تەلىماتىنىڭ مەنىنى ئىلمىي غايەلەرگە ئىجرا ايدىلىرى.

۳ - سىنتەقس اصولى ھانكى طلباتى تامىن ايتىمەلى در.

آ - موضوع اعتبارىلە سىنتەقس اصولى آتيدە كى

طلباتى تامىن ايتىمەلى در:

موضوعلار تصادفى ماھىتە اولمالمالى، بىلاواسطە باش موضوع اولان: انسانلارنىڭ زحمت فەالىتى موضوعىدىن جەريان و نشات ايتىمەلى در؛ بىداغۇزى ادبىياتىندە تصادف ايدىلن: «قويۇ». «زەمى»، «تاووقچى»، «ۋاپور» كىيى، (تەخانوۋىچ؛ «يېڭى مەكتەپ بوللارىندا» صاىي: ۱ ۱۹۲۴ يىل ايجىن) «صو». «دەڭىز»، «قابلان» كىيى موضوعلار، كە ھۆكۈمەت ئىلمىي شۇراسىنىڭ پروگراممىنى تەطبیقات تەجرىبەسىندە تصادف ايدىلمەكچە در؛ بونلار مۇققىتلى غەد ايدىلەمىز.

مەكتەپ ایشچىسى بۇ كىيى چوق زامان غەف ايدىلمەسىنى طلب ايدەن. دار موضوعلارلا قارشۇلاشیر كە، بالمجورىيە اویله بیر وضعیته دوشمیش اولیور كە یاخود چوققۇلارلا آنجاق بۇ «قورما» اولان - اھالىنىڭ زحمت فەالىتى - موضوعىھ آنجاق قسماً تەماسدا بولۇنماقچا یاخود بۇ تصادفى موضوعلار اونىڭ ايجىن تەلم ساحتەسىندە تصادفى بیر ماھیت آلاچاقدر.

ایشچى (مەلم) «ئورمانىڭ ھاياتى»، «داش كۆمۈر» («معارف خەرىجىسى» ۱۹۲۳ - يىل صاىي ۷۸ - قەدرونىڭ ماقالەسى) كىيى موضوعلارى تام يارىم اياملىك بیر ایش ايجىن كۆتۈرەچك اولورسا، اوقت، يىقىن كە ایش قاعدەسىز اولاراق قالاچاقدر.

موضوع دار اولمالمالى، كىندىسىلە انسانلارنىڭ زحمت فەالىتىنىڭ مەم بیر قىسمىنى قاورايا يىلەچك قادار ھال اعتبارىلە زىنكىن اولمالمالى در.

بونگ ایچین بوتون دیگر، هر وقت دقت و سعی افعال ایدن و اوزاق دوشمه به امکان و برمه بهن موضوعلار اوزره بنده توفیق ایدمک اولان کسکین، مرکزی موضوعلار تعیین ایدیلمه سی ضروری در.

حکومت علمی شوراسینگ پروگراملارنا پلان ترتیب ایدمک صانکه هر زمان بوتون ایشار ایچین مرکزی موضوعک کیچمبده و گله جگده انسانیتک زحمت فعالیتی اولدیغینی و بونگ دا I - نجی درجه نك آیری - آیری ییللری ایچین بیر طاقم کوچوک موضوعلارا آیریلدیغینی اونوتورلار: بیرنجی ییل ایچین - عائله ایجریسینده و مکتبده زحمت فعالیتی؛ ایکنجی ییل ایچین - کوی داخلی یاخود شهر منطقه سینده؛ اوچنجی ییل ایچین - برلی مملکت داخلنده و دوردنجی ییل ایچین ده بوتون دنیا داخلنده؛

اگر نظره آلیناچاق و غایه اولاراق - انسانیتک زحمت فعالیتی و اونکلا علاقه دار اولاراق طبیعت و جمعیت حرکاتی بوتونلگیله - قاوراماق اعتبار ایدیله جک اولورسا او وقت «سامووار»، «سقامیا»، «قابلان» کبی «قومبله قس - موضوعلارینا» پلانلاردا یر بولونماز. موضوع چوجوغی یاقیندن چه ویرمیش اولان حیاتدن آلینمالی در.

البدنه، بو او دیملک دکلدر که - تدریس ایچین موضوع اولاراق یالکز گوز قارشوسیندا بولونان هر شئی کوتورولمه لیدر. بوندن صاقینماق ایجاب ایدمک. نهایت، مناسب اولماق ایچین، یالکز اونکلا صیقی صورتده علاقه دار اولان همده نظری و عملی یر قیمتی حائز اولان، دیگر بیر ماته ریال کوتوروله یلیر.

«اڭ چوق انکشاف ایتدیرن نظریات و اڭ چوق لزوملی اولان عملیات (تطبیقات)» اشته، ۱۹۲۴ ییل ده چیقان «خلق معلمی»

مەجموعەسىندە بلونسقى پ. ب. طرفىندى كەندى «قۇمبەقس آدلانان اصول حقندە» عنوانلى مقالهسىندە موضوع انتخابى ايچىن كۆستۈرۈلەن نظريات اساسى!

تەدرىس ايچىن انتخاب ايدىلەڭك موضوعلار چوچوڭك فعالىيىتى جلب ايتەلىدەرلەر: بونك ايچىن دە بونلار دوشونىلەمىش و كىتاب موضوعلارى دگل اونك مراق و احتىياجىتىندىن جريان ايتەلىدەر. اونلار چوچوقلار ايچىن آغلاشلاچاق بىر حالده نەك نظرى نەدە ك چىتىن اولمالمالى دەر.

يىزم تحت اداره مۇزدە اولان پلانلاردا بىرىنچى دەرىجەنك دورىدنجى غروپى ايچىن «سوك بار»، «خزان» كىي بىرىنچى دەرىجەنك اوچىنچى غروپلارى ايچىن دە «انسائىتك كىچىمىشە و شىمىدىكى حالده مىشىتى» عنوانلى موضوعلار واردەر.

بىرىنچى دورىدنجى غروپ ايچىن ك نظرى و صىقىجى،، ايكنچى ايسە - او بويدا اولان چوچوقلار ايچىن آگلاشلاماز بىر حالده بولونور. چوچوڭك مراقى و مەكتەبك مىسئەللىرى - ايشە، باشلىجا اولاراق موضوع انتخابىنى بو تەيىن ايدىيور.

موضوع، انسانى حىياتك مىخلف ساحەللىرىنى احتوا ايتىمىش و بو تەدرىس ايدىلىر كىن چوچوقلار مىخلف ساحەلردىن مىلومات وىرە يىلىمىش اولورسا، او وقت موفقىتلى اولور.

«نباتات مىجمى اولاراق اورمان، چمن، اوت و باغ كىي مىضلاعلار بو جەندىن موفقىتلى عد ايدىلەمىزلەر. بولىر مىوضوعى اطرافلى ياپماق ايچىن باخود ضرورى اولاراق مىوضوعلا هر زملن بلا واسطە علاقەدار اولمايان بىر طاقم ماتەرىال سوقماق باخوددا آنچاق بىر طرفلى بولاراق طىبىيات جەنىلە اكفا ايتەك مىجبورىتى حاصل اوليور.

فقط موضوعی حدیندن آرتیق یوکلندیرمکده لازم دگل. موضوع یوتولمش اولمالی، ایچریسیندن بوتون آرتیقلا چیریلمالیدر.

هرشیدن اول - قوت و وقت اقتصادی لازمدر.

موضوع کندی ایچریسینده کی رابطه ایچین آتیده کی طلبانک تامینی ضروریدر:

آ) رابطه میخانیک کی دگل، عضوی اولمالیدر. مثلا، فراسیلینکوف کندی «شورا مساعی مکتبده قومله قس» کتابنده (آلارسکی قضا معارف شعبه سی نشریاتی) دیدیکی «هر ایسته نیلن شیئی ایسته نیلن طرزده»، «مسیحی خیارلا» ربط ایتمه مه لیدر.

ب) موضوع ایچریسینده کی رابطه منطقی اولاراق تمادی ایدیه جک صورتده اولمالیدر.

مثلا، «دانه دن اکمکه» سرلوحه سیله کوتورولمیش موضوع ایشله ندیکی زمان اکمکدن دانه به کچیورلر، زیرا بو ایشک ابتدالرینده (۳۰ - ۴۰ درس) چوجوقلار اول اوندان اکمک یشیریر، صوگره ایسه دکرمان و اونک ایشینی اوکره نیرلر. ب) موضوعلارک کندی آرالاریندا کی رابطه ده

مطلقا «بسیطدن مرکبه» قانونینه رعایت ایتمک ضروریدی. بو چپندن حکومت علمی شوراسینیک سخه مالاری تعقیبات نمونه سی اولیورلار که بونلاردا اکثرأ تطبیقات زماتی اونوتوبورلار؛ مثلا: تدریساتک ۸ نجی ییلینده بحث ایدیه جک اولان («قدیم انسانیتک مسکنی» کبی) موضوع حقنده ۳ نجی ییلده بحث ایدیلیر، فقط، تدریساتک دوردنجی ییلینده ایسه، بیرنجی ییلده کچیلیمه سی لازمکلن («صوگ بهار»، «خران») کبی موجوعلاردا دوردنجی ییلده کچیلیر

۴ - سینته قس اصولیه ماته ریال حاضر لائماسی موضوع
انتخابی کندیسنه بک جدی دقت ایدیلمه سینی طلب ایدیور؛ بورادادا
صابقلق موضوع اتخاینده اولدینی کبی بک چوق اولایلیر.
ایش زمانی باشقا - باشقا علملردن آلینان معلومات همان
علملرک اصولیه افاده ایدیلرلر.

جوجوقلار یلکز معنوی نظاهراته دگل، مشخص حقیقه
دوغرو علمی اصول تطبیق ایتمگه آلیشمالیدرلار.
بورادا حیات و علمک رابطه سی الدمه ایدیلمه لیدر.

بالکز گه زیستی (تنزه) لرله بلا واسطه حقیقنی تعقیب ایتمگه
دگل ماته ریالک صنفده گوستریش واسطه اری ایله ایشله دیلدیگی
زماندا منفعتدار اولماق اولور.

قومبله قس نتیجه ده بک دواملی بیر حاضرق حالتی ده آلا ییلیر.
(حکومت علمی شوراسنیك پروگراملاریندا I - درجه لی مکتبک
۱-نجی و ۲-نجی غروپلاری ایچین جمعی ۵-۷ دوره قید
ایدیلمشدر.) ۴۵ دقیقه ده نه کبی بیر قومبله قس ایشله دیله ییلیر؟
اویله ایسه بونلاردان ییلده نیچه سی اولمالیدر؟

او وقت غروب مشغولیتلر نیك پلانی نه کبی بیر حالدا بولونمالیدر؟
بویله «قومبله قسلر» نه ایله باغلانیلاجاق و بیرلشه جکلر؟ پلاندا
«قومبله قسک» مقداری اولدینی کبی اونلارک ایشله نمه سی ایچین
صرف ایدیله جک وقتکده تعین ایدیلمه لیدر.

(سینته ز) رابطه ایله کیدیجی تحلیلده مستند اولمالیدر.

سینته قس اصولی تحلیلی رد ایتمه بوب بونی تخمین ایدیور.

بالکز شعورسیز اولاراق مربوط بولوناجاق اولان بیر شئی
موقتی تحلیل سیز اولاراق ربط ایتمه لی.

ایشله نه جک اولان ماته ریال حاضر لانیش اولاراق دگل منظم لردن مستقل چالیشما، تدقیق و تجربه طلب ایدهن حیاتی بیر مسئله طرزینده ویریلمه لیدر .

ایشک اساسینه چوجوقلارک مستقل تصورات و انطباعات تجربه لرینک احتیاطی صرف ایدیلمه لیدر .

هریر ایش اولدن حاضر لانیش پلان اوزره آپاریلیر ، البته ، بوندان ایش زمانی گذشتده اولونا بیلیر .

پلان اوزره یورودیلمه یین ایش پک آز مفید اولماغا معروض در؛ ماته ریالی بیر طرفلی ایشله مک، اونی صوگ درجه آز حاضر لاق، فقر عات اوزرینده چوق دایانماق (یوبانماق) - موجود اولان شیئه هیچ شی آرتیراماز .

بیز بورادا اونا یاقلاشیورز که هر دورمه بیر دفعه دن آز اولمایاراق یگونئی یوقلاماق و سگله جک ایچین پلان ترتیب ایتمک پک ضروری در .

بو ایسه چوجوقلارلا بیرلگده آپاریلیر .

زحمتک علمی تشکیلات عنصرلری چوجوقلارلا بیلدیریلیر و اونلارک حیاتی احتیاجلارینا داخل ایدیلیلرلر .

چوجوقلار متشکل اولاراق چالشما به آلیشمالیدرلار . بیزه دیگرلرینک امرو حکملرینی کور - کورانه اجرا ایده نلر دگیل، حیات تشکیلاتنجیلاری لازمدر .

چوجوقلار :

(۱) کندیلری بیر غایه بولمالی،

(۲) پلان اتخاذ ایتمه لی،

(۳) احتمالاتی نظره آلمالی

(۴) روللاری آیرمالی

۵) ایشلىرى طوبىلى (يىزىلگەن) اولاراق اجرا ایتەلىدۇر.
موضوعلارنىڭ حاضرلانمىسىدا معلمنىڭ وظيفەسى بىك مەرتىلى اولمىلىدۇر.
معلم ئىچىچوقلارنىڭ باشىنا اونلارنى مرقاندىرمايان مانەرياللارنى
مسلط ایتەمەلى، عين زماندا اونلاردا «كەندىلەرنىڭ فەكر دوغورماغا»
بىر تەشەببۇس اوياتمىلىدۇر؛ او، اونلارنىڭ مرقاق و ھوسلىرىنى ھىمايە
ايدىيور؛ اونلارنىڭ (ئىچىچوقلارنىڭ) فەالىتىنى اوباندىرييور، اونلارنى كەندى
نەقۇذىلە اۆزەمەيور، كەندىسىدە فەمال بولونىيور.

مانەريالنىڭ سىنتەقسى اصولىلە ايتەلمەسى اىچىن قىد اولونان
ضرورىتلەر بىر داھا علاوۋە ایتەمىلىدۇر كە بونلار. مەكتەپنىڭ درجەسىنىڭ
آسىلى اولارق شەكىللەرنى دىگىشىيورلار.

بو، يىرىشچى درجەدە اىكەن، «غروپ اىجىرىسىندە كى بوتون بىر
معلمنىڭ ئىدە توپلايور» كە بودا ايشى بىك آسانلاشدىرييور، اىكەنچى
درجەدە ايسە ايشىنىڭ شەكىلىنى دىگىشىرييور؛ «مەخلف اىختىصاصلار
مەملىرىنىڭ شەكىللىنىش ايشلىرىنىڭ تەشكىللىنىدە كەندى آرا لارنىدا يىزىلگەن
اولارق پلان تەرتىب ایتەملىرى و چالاشمالارنى لازىم كىلىر. پروگرامدا كى
مەخلف فەنلەرلە تەماسدا اولان ھەسلەر، بەش موضوعلارنىڭ يىزىلگەن
حاضرلانمىسى اقتضا و اىجاب ايدىيور. «(قۇمبەقس تەدرىسى ھەقەدە»
ھەكۇمەت ئىلمى شوراسىنىڭ مەكتۇبى. ص: ۱۱)

اكتۇرا، موضوعلارنىڭ حاضرلانمىسى، تەرتىبىدە سىنتەقسى اصولىنىڭ
كەندىشە بولونماق تەسادفۇلى آتەدە كى سىلەردىن ايلرى كىلىر:

آ) يا، تەدرىسنىڭ ئىلمى سەھەسى اىجىرىسىندە آبرى
آبرى قۇمبەقسلىرى بىك آز و نادر بولونىيور،

ب) ياخۇد آبرى - آبرى. تەدرىسات و سەئىپىنىڭ
مانەرياللارنى قۇمبەقس ھالىدە تەيىن ايدىلەش بولونىيورلار.

ھەم يېرىنجى، ھەمدە ايىكەنجى ھالدا ايشلارە ھىياتىدىن علمە دىكل تەدرىسات و سائىطى ياخود دوشونولموش قومبەقسدن ھىاتە دوغرو گىتەلرىندىن ايلرى گىليور.

يەدە پىك چوق تصادف ايدىلن گىزىشلىر بولونيور كە بودا ماتەريالىك يىر طرفى (مثلا: يالگىز طبيىيات نقتە و نظرىندىن) ترتيب ايدىلمەسىندىن نشات ايدىيور.

«طبيىت» «چەمن»، «باغ» موضوعلارىندا بويلە اوليور. بو موضوعلار ھەم زار، ھەمدە پىك فىكر داغىنجى درلار، اونلارنىڭ مەتبۇياتى نظرىە آلىناچاق اولورسا، ھىچ يىر صورتە نە انسانلارنىڭ زحمت فەالىتەندىن نەدە، طوبلى اولان اجتماعى زحمت دن يىر شى بولونمادىنى گورولور.

۵ - سىنتەقس اصولىنىڭ زىنگىنىلىگى.

بو ھىياتى اصولدر. بو، مثال و تظاهراتى چوقۇقلارنىڭ كوزى اوگىندە بولونان موجوداتدان. اونلارى احاطە ايتىش انسانلارنىڭ زحمت فەالىتەندىن گوتورييور.

بو اصوللا ماتەريال ايشىلەدىلمەسى اسكى مەكتەبدە اولدىنى كىي ھىاتدان اوزاق و قىرىق ابتلاسىندە بولونمايور.

او مشخس موجوداتنىڭ معاصرلىگىلە تەجەبىز ايدىليور. چوقۇقلار باشلىجا اولاراق اوزاق كەچمىشلىرە دىكل «معاصرلىكلە» مشغول بولونيورلار.

دائىمى اولاراق باشلىجا مەركىزى غايە - موضوعلارلا مناسباتدا بولونان ماتەريالنىڭ ايشلەنمەسى. و ترتيبىندە سابىقىيلىقلاردان مەحافظە ايدىيور.

بو ساىدە بو اصوللا ھاضرلانىمىش ماتەريال واحد، غايەيە موافق و قىطعى يىر ماھىت آليور.

بو اصولا چالیشماق ابی دوغرو کوتورولہجک اولورسا ییگیلرک آرتماسی. عضوی بیر ماہیت آلمیش اولاجاقدیر. ییگیلرک کسب ایدہجگی! ماہیت حقندہ قید ایتمک لازم کلیور کہ. موجودات کندبسی مختلف اولدیقی ایچین چوجوقلار اونى بلا واسطہ تعقیب ایدہر کن حیاتک مختلف ساحہ لریندن بیر چوق فنی ییگیلرکسب ایدیورلر، باشلیجا اولاراق بو ایش علمى صورتدہ بورودیلدیگندن چوجوقلار بیر چوق اطرافلی معلومات حقیقت قازانیورلر. کندبسی بک ابی بیر گوستریش واسطہ سی اولدیغندان آرتیق بو صوگنجیلرہ (گوستریش و سائطینہ) کسکین بیر احتیاج قالمايور.

بو فعال بیر اصولدیر. بو باشلیجا اولاراق چوجوقلارک کندى فعالیتلرینہ، اولارک فعال ایشلہمہ سینہ، فعال اوگرئمہ لرینہ استاد ایتمکدہر،

یالگنز و آنجاق کتاب ماتہریالہ اشتغال ایتمک بر اصولا ممکن دگلدر.

ماتہریالک توبلی - دہرنہ ک حالندہ ایشلئمہ سی بر اصولک دوغرو بیر ہمراہی دیر: زیرا، ماتہریالک مستقلا چوجوقلار طرفیندن ایشلئمہ سی تجربہ ایلہ تعین ایدیلمہ سینى و اصلاحات یایلماسینی طلب ایدیيور.

۶- سینتہ قس اصولینیک تطبیقاتندہ کی مشکلات و اونک علیہنہ اولان اعتراضلار فاصلدر،

حکومت علمى شوراسینیک پروگرامی و بالخاصہ سینتہ قس اصولینیک تطبیقاتندہ ہم بیر طاقم آفاقی ممانترلہ تضادف ایدیلدیکینہ گوز یومامالیدر.

هر شیدن اول بو ممانت په داغوقلارک لازمجه تکامل ایتمه میش اولمادغندن ایلری گلیور.

فقط نه قادار حکومت علمی شوراسنک پروگرام ایشی حاضرلانا اساسینه وضع ایدیلیر، نه قادار بو ایش، دیمک که، پداغوزی ادیاتینک اساسینی تشکیل ایدیورسه، او قاداردا بو ممانت داها آز دویولماغا باشلابور.

علاوه مادی و معنوی (ایده تولوزی) ممانتلرده گوستریلبور. مکتبک مادی و سائطینک نقصانی، مملک ضعیف صورته تاهین ایدیلیمه سی، مکتبک تدریسات و سائطیه لازمجه تجهیز ایدیلیمه سی بوتون بونلار آفاقی ممانتلردر؛ مع مافیه، عکسینه اولارات، قید ایدیلدیگی کبی، سینته قس اصولینک تطبیق ایدیلیمه سی ایله بوصو گنجی (تدریسات و سائطی) احتیاجی بیر او قاداردا قوتلی حس ایدیلیمه یور؛ بو اصوللا چوجوقلار، اولجه تانیش اولدقلاری برلرده بلاواسطه حقیقت، موجودات ایله تانیشیرلار، که بوده ایی وضعیتده مودمل و لوحلر، فنا وضعیتده ایسه مملک سوزلریله اولور؛ (که بو تانیشلوقده عموماً نادر اولور.)؛ حقیقت، موجودات کنديسی تدریسات و سائطی وظیفه سینی گوریورلر.

مکتبک مادی تجهیزاتده کی بحران دائمی و ابدی اولاراق قالاجاق دگل که؛ ییز گوریورز که، مکتب بو جهندن یاقین کیچمشلره نسبتاً پک ایریله مشدر.

دیورلر که اهالی مکتبلرده سینته قس اصولیه ایشلهمه نك علیینه در بو کبی حاللارا تصادف ایدیلن برلرده بو مکتبک اهالیدن اوزاق و قیریق اولماسیندان ایلری گلیور.

عکسینه اولاراق، اگر اهالی مکتبک حقیقی و جدی صورته چالشدیفینی اونک «مکالمه ایله اشتغال» ایتمه دیگینی گورمه چک اولورسا مکتبله حیاتک رابطه دار اولماسینی تقدیر ایدمه.

اھالى ايله مەكتەپك رابطەسى اكثرأ مەكتەپك كەندى زەھمەتە ياردەم ايتەمەسى ايله پە دائىمى و مؤبد اولايلىر؛ (صەبە تەقەببەتە، چوچوق باغچالارى. تەشكىلى والەخ.)
بو جەتەن مەلم و اھالىنەك «نەظر دقتى»، «يېڭى مەاصرلەكە» جاب ايتەك ضرورىدەر.

سەنتەقس اصولىنەك تەطىقەنبە بو مەمانەت و مەشكلات اونەك علەبنە اولان اەتراضلار كەبى قبول ايدىلەجەك اولورسا، بونلار اصولەك كەندەلەكنە عائەد اولمايۇب تەبدلاتە اوغرايىلەجەك اولان چەقان شرايط اولدقلارەندەن ھەفە اثابت ايدەمزلار.

ق. ن. سوقولوف «قۇمبەلەش تەدرىسەنەك اصوللارى» غوانلى اثرىنەدە دىيور كە: «قۇمبەلەقس اصولى» - بو بوتون، بوتونە مەاصر اصوللاردەر، فقط بوتون - بونلار ايسە يەر ھەچ دىمەكەر «
يەر آز يو قارودا او، دىيور كە: «بو دوشونوش صوك درجە نامەين و داغىنىق در».

ايش بوراسىندادر كە، بو مەشلەنەك مزا كرمەسەندە ق. ن. سوقولوفلا سەنتەقس اصولىنەك مەدافەجىلەرى آراسىندا مەخصوصى يەر فرق وادەر: سوقولوف قۇمبەلەقس اصولىنە (سەنتەقسى)، تەدرىسى و يىلەكىلەرى افادە اصولى كەبى باقەدىنى ھالدا يىز ايسە اونى او كرمەسە لازم كەن آفانەك تەقررى، تەبەات اصولى، او كرمەنەلەسى لازم كەن نەظاھرات آراسىندا علمى يەر رابطە طلب ايدەن اصول عد ايدىيورز.

سەنتەقس اصولى مەدافەجىلەرى نەظرەندە بو، دىگر اصوللارا آتەدە كى سەبلەر كورە تەفوق ايدىيور: سەنتەقس اصولى مۇجەبەجە علمى تەنزە (ئەقسەقورسىا)، زەھمت، لابوراتوار، تەصويرلى، نەظرى و رەسمى طەرزەندە ادەمانلار بو صوگىجىلارەك لزومەتنى ھەچ زەمان ايشلەك غومى فەمالەتەندە نەظرەن اوزاق دوتولمايور.

ع. ن. سوقولوف ايسە قومبەقس اصولىنى تەدرىس اصولى عد ايدەرك اۋنى دىگەرلە قارىشىدىر يور.

ق. ن. سوقولوف تەدرىسك طىبىت اطرافىدە مەزكۇرشىدىر يەنە سىندىن امتاع ايدىيور، ھەمدە ھەقلىدە، زىرا بۇ ھەقىت ھەم دار ھەمدە داغىق دە، زىرا - انسانلار ك زھمت فەالىتىنى احتوا ايتەيور؛ ھەم غايەسىز - ھەمدە عقلە صىقماز بىر ھالدا،

فقط او، تەدرىساتىك انسانلار ك زھمت فەالىتى، اطرافىدە مەزكۇرشىدىر يەنە سىنىك دە غەيەدارى دە و كندى تصوراتىك مەدافەسى ايجىن نافلە اولاراق پروفەسسور قورنىلوفك، اۋنك ظننچە، غىنى زماندا ھەم فەكرى، ھەمدە بىدىنى زھمتك بىرلشمە سىنىك امكان خارچىدە اولدىتىنى اثبات ايتەسىنە مەراجەت ايدىيور.

فقط، نىچىن بۇ اىكى فەالىت غىنى و قتەدە كىچمەلى ايمىش؛ موجوداتى انسانلار ك زھمت فەالىتى اطرافىدە مەزكۇرشىدىر مەكلە تەلىم ايتەك طرفدارىدىن ھەنكىسى استىھالات غايەسىلە، باغچا سەلرىندە بىدىنى ايش يوروتەكە، ھەمان اوراداجا ھەر دىقەدە فەالىتى ايجىرىسىندە اۋنلارلا علمى تەقىيات ايشلىرىنى تەكلىف ايتىشىدە. ق. ن. سوقولوف كندىسى مەكتەدە ايش اساسىنە:

۱ - چوقۇقلار ك ھاياتى تەشكىلاتى و

۲ - سىستەماتىك فەنى اشغالالات اساسلارنى وضع ايدىيور.

او، شىبى تەدرىساتك طرفدارى اوليور.

دىورلر كە، سىنتەقس اصولى مەزكۇر باشلاماقلا «سىستەماتىك مەزكۇر» بىر نىسبەنى اخلال ايدىيور.

ھەكۇمەت علمى شۇراسىنىك «قومبەقس تەدرىس اصولى ھەقندە» كى ابلەك مە تود مەكۇنىدە بونك غەيەنە پك موفىقتىلى بىر عەكس افادە قىد ايدىلييور.

چوچوق ایچین هانکیسی داها قولایدر - صومی، یوقسا اونک
یر عصری اولان مولدالمای؟

علمی قولایلق هر دائم بسیقولوزی ایله توافق ایدهمهز.
سینته قس اصولی علینه بویله یر اعتراض بورودیورلر که اونک
تطبیقینده چوچوقلار اوقویوب یازمایا چاپوق آلیشامایورلار.
بو، چوچوقلاری داها زیاده فمال اولماغا سوق اییدیور؛ یازی
و اوقومای او گرنمک ایسه باشلیجا اولاراق چوچوقلارک مستقل
چالیشمالار بلا اکتساب ایدهلمه لیدر.

بونا چوچوقلار کندیلری آلیشمالیدرلار.
نهایت بو اعتبارلاری الده ایده یلمک ایچین آیریجا اشتغالات
امکانی هیچ ده ممنوع ده گلدر.

موضوعلار انتخابی، اونلارک هر یری آراسیندا اولان رابطه،
اونلارک آرالاریندا کی علاقه، اونلارک حاضرلناماسیله مربوط اولان
طلبات حقنده کی مباحثه ایله علاقه دار اولاراق دینیلدی که اونلاردا
علمی و تعاقبی طلباتی تامین ایتمه لیدر؛ مع مافیه، بعض محاکمه چیلر
بو تجربه لارک موفقیتسیزلک لریله ماته ریالک سینته قس اصولیله حاضرلناماسینده
یر سیسته مسیزلک و غیر عادیلک کورمک تمایلینده بواونیولار.

یر چوق اعتراضلاره نظراً بومه تود، اصولک تطبیقنده بعض
آیری - آیری فنلرک علمی اصوللاری غیب اولیورمش.

حالبو که، آیری - آیری فنلرک تعقیبات اصوللاریندان استفاده
ایتمک، سینته قس اصولیله ماته ریال حاضرلناماسینک طلباتی صیراسینه
داخل بولونیور.

آیری - آیری علمی دیستیلینلر اصوللاری دگل علملرک
افرازاتی اولان اسکیمیش شئی مه تودیقلااری و فنلر کندیلری
غائب اولیورلار.

تیجه اولاراق دیمک ایجاب ایدیورکه، سیته قس اصولیه
دوغرو اولاراق وضع ایدیلیمیش اولان ایش، بیرر درس اولاراق
اشتغالانک ساعت سیته منک تبدیلیه، اوزون مدتی درس لر چه ور یلمه سینه
و علمی صورته دالتون بلانینه کیچمه سینه سوق ایدیور.

کچن ییلکی ایشلرک یگونیندن گورولیور که په داغوزی
قولله قبولری کندی ایشلرینده هر دورلو اصول تطبیق اینمشلر که
بیر کره، اونک هر هانگی بیر ایشجی طرفیندن آکلاشلما سی
تامین ایدیلمه شد؛ بالخصه شیمدی بایراغی آلتیندا بوتون مکتب
ایشلرمنک جریان ایده جگی سیته قس اصولی حقنه کی، تصورات
آیدین دکلدر.

حکومت علمی شوراسینک یگی پروگراملاری، پروگرام ماته ربالینک
حاضر لانه سی اصول حقنه نلر تایید ایدیورلر، بو اصول معلملر
طرفیندن ناصل آکلاشیلیر، بو تجربه ده ناصل تطبیق ایدیلیر؛ یگی
پروگراملار اونکچین مرجع بولونیورلار: اولنلر او یله اساسی
اصولی، او، دنیا ییلکی اصولینی عکس ایتدیریور که آنجاق
بونک محافظه سی سایه سینده مکتب ایشلرینده معلملر دنیا - عالم
حقنه علمی - حقیقی، مکمل بیر تصورات الده ایده یلرلر.
اسکی مکتب «تدریساتک اسکیلگی» آبری - آبری فلرک
پارچالاندیریلماسینا معروض ایدی. یگی پروگراملار اونی دنیا
ییلکی نه علمی صورته باقلاشما دان دوغان بیر طاقم ییلکی آفاقیه
بیر سخما طرزینده ربط ایده رک بو نقصانلاردان آیریورلار.

بیز، حکومت علمی شوراسینک پروگراملارینی دقتله آراشدیریر کن
گوریورز که عادی مکتب دیستیلینی اولان - تاریخ، ریاضیات
ادبیات و سائر - دن باشقا اوج اساسی شی داها موجود درسطیعت،
زحمت، جمعیت: یگی پروگراملار یزی آبری - آبری وسائط

تدریسه دن دگل، احاطه اولوندیغیمیز طبیعت و حیاتی بلاواسطه اوگر نهمیه سوق ایدیورلر.

اورادا (اسکی مکتبه) هر شی حاضر بولونیور و بوبوك بیر فکری فعالیت طلب اولونما یوردی؛ بوبله لگله چوجوقلارگون گوندن «علملر» تابع اولمایا مجبور و معروض قالیوردیلار. مکمل علمی ماهیتده اولان دنیایه نظر حقنده پك آزلا ری دوشونیوردیلر. او وقت هر هانکی بیر وحدت حقنده، حیاتی تظاهراتك عمومی کتله لری ایچریسیندن اساسلارینی انتخاب ایدهرک اولارک او گره دیلمه سی ایچین چوجوقلارا دنیا حقنده بیر تصور وبره ییلمک حقنده دانیشیق ییله یوقدی. متعلملرک نظرینده حیاتی تظاهراتك بوتون مهمیتی، علمی آگلاشما یولیه واحد بیر قومیه قس حالینه گئیریلمه لیدر. بو باغلامایی نه وبره ییلیر، آیری - آیری اولان بو حیات تظاهراتینی بیر وحدت تام حالینه نه سالا ییلیر؟

بو تشکیلاتچاق رولی - پداغوق و چوجوقلارک بوتون ایشلری اوندان کیچمه لی اولان - آنجاق بیر علمی اصوله عائد اولاییلیر. بوبله بیر مه تود اصول ایسه، علمی - فلسفی اصول، دییاله کتیق - مادیت اصولی. مارکسیزم سیستمی، مکتب تطبیقاتنده ایسه سینته قس تعقیبات اصولی در. معلم بو اصولدان استفاده ایدهرک همیشه حیات نهرنیک باشلیجا منبعینی کشف ایتمکله اونک آرقینا اویار و موفقیتله غایه لرینه ایریشه ییلیر.

سینته قس اصولی - بو دییاله کتیق و تاریخی مادیت اصولدر آنجاق سینته قس اصولی نك یاردیمیه یگی بروگرام ماته ریالینی ایشله مک یولیندا دوغرو دورماق اولور.

مکتب خادملری بو اصولی حالاپك قاربشیق اولاراق ییلورار،

فقط تجربه بولی گوستریور. معین و سائط تدریسیه بی محافظه
ایتکله سینته قس اصولیه ایریشمکه چایشماقلا غایه به ایریشله مز.

بعض پداغوزی قولله کتیلوری حکومت علمی شوراسی
پروغزاملارنیک داها ایلک تطبیقات دوره سینده اورایه گلدیلر که:
قومله قسه صنفده تدریسات و سائطله چالیشماقلا دگل، بلاواسطه
احاطه ایدن طبیعتی و اجتماعی معیشتی او گرنمکه ایریشمک اولور.
بوتون فنلرده طبیعت وضع ایدیلرک انسانلارک بلاواسطه زحمت
فعلتیندن جریان ایدیور. بو منبع، اونک حقیقی، طبیعی وارلنی،
علمانک طلبانی ورولی، متعلملرک کندیلرینه بالکیز حیاتی صنفدن
چیقمادان فناء او گرنمکه دگل، فنی حیاتک واسطه سیله او گرنمکه
چالیشا جاقلاری وقت قاورا یابیلیر. البته صنفدن دیشاری چیقمادان
قومله قس اصولیه ایشله نه ییله جک بیر موضوع دوشونه ییلمک پک
چتیندر؛ هر هانکی حیاتی تظاهراتی ایسه بلاواسطه اطرافلی او گرنه
یلمک پک قولایدیر که بورادا هم تاریخ، هم ریاضیات، هم طبیعیات،
مختلف طرزده «مبادل» موضوعلارک عوضینه حیات کندیس میدانه
چیقور که آنجاق بونک او گرنیلمه سی، مکتبدن اسکیلک و شئی
تدریساتینی قوغا ییلیر. حکومت علمی شوراسینک پروغراملاری
موجینجه چالیشان قولله قیولرک حسابات دوری سرگیسی ماته ربالاریله
تانیش اولماق، قومله قس اصولینیک آگلاشما و تطبیقات درجه سینی
پک آیدین بیر شکله افاده ایدیور. اکثرأ ایشله نیلمش ماته ربالک
شئی طرزده منتظم ایدیلیمش اولماسینا تصادف ایدیلر که بورادا
قومله قس بالکیز پروغرام ماته ربالینک بیر لشمه سینه تاثیر ایتمش اولیور:
ریاضیات، اجتماعیات (تاریخ و ادبیات) بیواوزی کبی، بورادا تمایل
طبعی حقیقی بیرلشمه و اویوشما جهته در.

پک نادر اولاراق ماته ربالک موضوع اعتباریله ایشله نیلمش اولماسی دا

تصادف و إنعكاس ایدیور: بورادا اساس موضوعلارڭ ایشله نیامه سینده بوتون دیتسیپلینلردن معلملر اشتراك ایتمش و موضوعی هر طرفلی سینته قس اصولیه قاورامشدرلار.

بویله لیگله، سینته قس اصولی پروگرام ماته ربالی انتخابی و اونڭ ایشلنمه سی استقامتینڭ عمومی ماخذی اولماقلا مکتب ایشلرینده کندی موقعینی اشغال ایتمه یه باشلايور.

پروگرام ماته ربالی ایشلنمه سینڭ دیگر دیدا قتیق جهتیه کلنجه بورادا معلملر بڭ آسانلقلا حسابلاشیولار؛ و مکتبڭ هرگونلڭ احتیاجینه: علمی تنزه (ئەسقورسییا)، لابوراتوار، درنهك و سائرہ اصوللاری داخل اولیورلار.

ماته ربالڭ سینته قس اصولی ایشلنمه سی و محیطده کی طبیعتدن موضوع انتخابی مهم هم قیژیه نی بیررول اوینامایا باشلايور: مکتب ایشلری گوزه چارباچاق درجه ده جانلانیر، یگى حرکت وبرن قوهرلر دوغیور. معلملرڭ قارشوسیندا یگى پداغوزی تجربه سینڭ گنیش افقلى آچیلیور. ساعتق صنف ایشی چوق داها دوغرو اولان و معلملرڭ اعظمی شخصی فعالیتلرینی دعوت ایدن لابوراتوار - درنهك ایشلرینه تبدیل ایتمگله، یقیلیيور.

طبیعت و جمیعته دوغر اولان علمی تنزهلر معلملرده بیر حرکت اویناندیریور. معلم اجتماعى حیاتڭ نبضینی داها دقتله دیگله یور. مکتبده بڭ پارلاق بیر صورتده عصریلگله معیار اولاراق اونگله داها صیقی اولان بیر وحدت حائنده جریان ایتمه یه باشلايور.